

Constantin Velichi

AȘEZĂMINTELE COLONIȘTILOR BULGARI DIN 1830

În lucrarea sa « Studii istorice romîno-bulgare », apărută în anul 1956, academicianul prof. P. Constantinescu Iași comentează « Așezămîntul » dat coloniilor bulgare din sudul Basarabiei, regiune alipită Moldovei după pacea de la Paris din 1856¹. Alcătuit în 1857 de o comisie de boieri, care ascultase în prealabil o delegație a coloniștilor bulgari pentru a le afla doleanțele, acest Așezămînt, publicat în 1858, este un adevărat codice deoarece cele 336 de articole, împărțite în mai multe capitole, se referă la întreaga organizare a acestor colonii, cuprinzînd drepturile și indatoririle coloniștilor, producția, școala, biserica, justiția, moravurile, etc., totul fiind prevăzut în cele mai mici amănunte.

Așezămîntul din 1858 nu este însă primul statut al coloniilor bulgare de la noi.

Un asemenea « Așezămînt » a fost alcătuit și în 1830 pentru coloniștii bulgari care s-au așezat la noi în urma războiului ruso-turc din 1828—1829. Întocmit cu 30 de ani mai de vreme și în cu totul alte împrejurări, acest Așezămînt e cu mult mai simplu decît acela din anul 1858, ceea ce este perfect explicabil dacă ținem seama de situația economică, politică și socială, a Țărilor Romîne din acea vreme. În istoriografia romînă ca și în cea bulgară nu s-au cunoscut pînă acum decît cele două privilegii generale și anume — scutirea inițială, pe timp de 8 luni de la așezarea coloniștilor, de orice biruri și apoi scutirea totală de biruri pe 3 ani și plata pe jumătate a acestora pe următorii șapte ani, fără a se cunoaște Așezămintele propriu zise². De aceea dăm mai jos și textul integral al celor două Așezăminte din 1830, pentru a se putea vedea

¹ Acad. P. Constantinescu-Iași, Studii istorice romîno-bulgare, București 1956, p. 18—27.

² Așezămîntul moldovean a apărut, cu unele mici omisiuni, în *Albina-Rominească*, Iași, 1830, p. 246—248 (Nr. 58 din 31 iulie 1830). Deasemenea în *Curierul Romînesc*, II, București, 1831 (numărul din 16 iulie), deci înainte de alcătuirea definitivă a Așezămîntului, se publicau citeva din avantajele ce urmau să le primească băjenarii. În 1834, « Înștiințarea » a circulat ca foaie volantă.

situația deosebit de avantajoasă care se crează acestor coloniști în comparație cu aceea a băștinașilor.

Încă de la finele sec. XVIII, emigrarea populației bulgare la nord de Dunăre, în Țările-Române și în sudul Rusiei, începuse a lua proporții mari și mereu crescînde cu prilejul fiecărui război ruso-turc. Deosebit de puternice au fost refugierile făcute în timpul războaelor din 1787—1792 și 1806—1812, ele atingînd culmea în războiul din 1828—1829. Cum majoritatea « băjenarilor » o forma mai ales populația rurală, acești lucrători de pămînt erau bineveniți la noi în țară, unde boierimea era în căutare de forță de muncă, multă și ieftină. Scăpați de jugul otoman, țaranii bulgari, care sperau că în noua lor patrie vor fi cu totul liberi, cădeau mai curînd sau mai tîrziu în rîndurile iobagilor, avînd aceeași soartă ca și plugarii băștinași. În această situație ei își îndreptau cererile către generalii ruși, comandanți ai oștilor din principate, interesați atît în ajutorarea « băjenarilor » din care se recrutau unități de voluntari, cît și a conaționalilor lor din Bulgaria propriu zisă și de a căror atitudine depindea în bună parte succesul operațiilor militare.

În timpul războiului ruso-turc din 1806—1812, bulgarii din București întreprind prima lor acțiune diplomatică în Rusia, acțiune în care episcopul Sofronie de Vrața joacă un rol hotărîtor³. Alături de el, Atanasie Nikolaev « deputatul poporului bulgar », lucrează la cartierul general al armatelor rusești și reușește să obțină unele privilegii pentru băjenarii bulgari, respectate mai mult sau mai puțin de zapcii însărcinați cu strîngerea birurilor.⁴

În războiul următor 1828—1829 situația se schimbă, atît din cauza numărului neobișnuit de mare de băjenari bulgari care trec la nord de Dunăre—circa 16.565 familii⁵ numai din regiunea Sliven, Iambol, Karnobat, adică de la sud de Balcani—dintre care inițial 6283 vin să se așeze la noi,⁶ cît și din cauza organizării politice a bulgarilor din Țara Romînească. Alexandru Pavlovici Neko-vici, noul « deputat al poporului bulgar », întreprinde puternice acțiuni diplomatice. Luptînd pentru asigurarea unei vieți mai bune a băjenarilor bulgari, Pavlovici prezintă împăratului Nicolae I un memoriu în care se cer următoarele:

1. Scutirea coloniștilor de anumite dări.
2. Numirea unui curator principal al lor care să-i ia sub protecția sa și care să intervină pentru ei la Divan.
3. Toți bulgarii așezați în oricare parte a Moldovei și Țării Romînești să fie sub ascultarea acestui curator, ceea ce va contribui la menținerea naționalității lor.

³ Zlatarski V. N., *Политическата роля на Софрония Врачански прѣзь руско-турската война 1806—1812*, Sofia, 1923, p. 12. și următoarele.

⁴ N. L. Kazakov *Из история русско-болгарских связей в период войны России с Турцией (1806—1812)*, în « *Vaprosy Istorii* », Moscova, 6, 1955, p. 62 și următoarele.

⁵ Kosev D., *Лекции по нова българска история* Sofia, 1951, p. 97.

⁶ Acad. P. Constantinescu-Iași, *op. cit.*, p. 13—14.

4. Bulgarii din Principate să-și aibă judecătoriile lor. Acest memoriu a fost trimis de către generalul Delingshausen, abia la 22 septembrie 1828, contelui Nesselrode, deși memoriul fusese alcătuit încă de la 30 iulie, la Șumla, unde se afla marele comandament al armatelor rusești.⁷ Desigur că și această acțiune a contribuit, mai târziu, la intervenția pe care Kiselef a făcut-o pe lângă Divanurile celor două Principate în vederea întocmirii viitoarelor « Așezăminte ».

Pe baza documentelor existente se poate vedea ușor, că încă din primele zile ale războiului, băjenarii bulgari se bucurau de o scutire totală de orice biruri pe timp de 8 luni de la venirea lor. După trecerea acestui termen, băjenarii intrau la rînd cu ceilalți birnici.⁸ Generalul Jeltuhin, care prezida cele două Divanuri nu încalcă această măsură ci dimpotrivă, o sprijină. Mai mult, atunci cînd băjenarii, al căror termen de scutire trecuse, nu voiau să plătească dările, el intervine prin măsuri energice. Astfel vreo 200 de familii de bulgari turtucăieni se așezaseră încă din anul 1828 în satul Chirnogi, plasa Negoești, din județul Ilfov. În iulie 1829, atunci cînd stolnicul Stanciu și serdarul Teodorachi merg în sat pentru a le cere dările, sînt puși pe goană de către băjenari, care declară fățiș că nu vor plăti nimic « ciocoilor Divanului... pînă nu vor vedea ofițer împărătesc și ostași rînduiți în pricina aceasta ». Divanul se adresa generalului Jeltuhin care trimise la Chirnogi un stotnic și 50 de cazaci. Mai prudent, stolnicul Stanciu nu merge împreună cu ei, invocînd boala serdarului Teodorachi. Se duce însă împreună cu cazacii ispravnicul streinilor și ca urmare se plătesc toate dările și se face și înregistrarea în catastiful special al Visteriei.⁹

E clar că Divanul nu dorea să ia altă măsură lăsînd așezarea băjenarilor la buna înțelegere a stăpînilor de moșii, așa cum se făcuse și mai înainte. La aceasta trebuie să adăogăm și abuzurile zapciilor, care dau naștere unor plîngeri a băjenarilor, atît la Divan cît și la generalul Jeltuhin. Așezămintele propriu zise s-au întocmit abia în anul 1830, atunci cînd o parte dintre băjenari încearcă să treacă înapoi peste Dunăre.¹⁰

În aprilie 1830, generalul Kiselef cerea Divanului ca să ia măsuri pentru așezarea băjenarilor. Aceste măsuri s-au luat mai întîi în Moldova unde apare și primul « Așezămînt », care era gata în iunie 1830¹¹. Așezămîntul moldovean fu aprobat de Kiselef și trimis Divanului Țării Romînești, care era invitat să facă și el o « asemenea punere la cale »¹². Așa a luat ființă și « Așezămîntul » din Țara Romînească (august 1830)¹³ și care, după cum se va vedea mai jos, e mult mai redus decît cel moldovean.

⁷ Acad. St. Romanski, *Българитѣ въ Влашко и Молдова (Документи)*, Sofia, 1930, p. 36–43.

⁸ Acad. St. Romanski, *op. cit.*, p. 73 și urm.

⁹ *Ibidem*, p. 52–69.

¹⁰ *Ibidem*, p. 78 și urm.

¹¹ Arh. St. Buc., *Vistieria*, Dos. 162/1830, f. 304–8.

¹² Arh. St. Buc., *Ibidem*, f. 302.

¹³ Arh. St. Buc., *Ibidem*, f. 305.

Cele două Așezăminte, după ce prevedeau scutirea totală de biruri pe timp de trei ani și plata pe jumătate a dărilor pe următorii șapte ani, enumerau condițiile în care se puteau așeza băjenarii. Așezămîntul moldovean vorbea și de așezarea bulgarilor pe pămînturile mănăstirești, cît și de așezarea meseriașilor și negustorilor la orașe, ceea ce lipsește Așezămîntului din Țara Romînească. Parte integrantă din Așezămîntul muntean este acea « Înștiințare » publicată în 1834, adică atunci cînd se împliniseră cei trei ani de la așezarea băjenarilor și prin care se iau noi măsuri în legătură cu situația acestora. Deoarece Așezămîntul muntean din 1830 nu prevăzuse nimic în ceea ce privește așezarea negustorilor și meseriașilor și ca urmare aceștia căutau să se prevaleze și ei de aceleași privilegii, Obșteasca Adunare folosește prilejul acestei « Înștiințări » și precizează în mod expres că Așezămîntul se referea numai la « lucrătorii de pămînt » meseriași și negustorii urmînd să plătească patentele obișnuite ca și băștinașii.

Cu totul alta era situația acelor care veneau în grupuri masive și care voiau să-și cumpere o moșie mai întinsă pe care să-și refacă vechea așezare din patrie. Astfel bulgarii slivneni cumpără moșia Bereasa și obțin de la Divan privilegii speciale pentru înființarea unui nou tîrg¹⁴ — Noul Sliven. Chiar dacă împrejurările nu i-au ajutat ca să înființeze acest oraș, din motive pe care le vom expune în alt studiu, privilegiile acordate fac și ele parte tot din același « Așezămînt ».

Deoarece spațiul limitat nu ne îngăduie să analizăm condițiile prevăzute în cele două Așezăminte, dăm mai jos textul lor, comentariile formînd obiectul unui articol special ce se va publica în volumul dedicat Congresului Internațional al Slaviștilor care se va ține la Moscova, în septembrie 1958. Iată cuprinsul celor două « Așezăminte » găsite la Arhivele Statului din București.

I. AȘEZĂMÎNTUL DIN MOLDOVA

Hotărîrea Obșteștii Adunări a Divanurilor Moldavii.

În urma predlojenii Excelenții sale de la 16 a trecutului maiu cu Nr. 3618 atingătoare dă așezarea în Moldova a bulgarilor, grecilor și altora ce vin acum din Bulgaria și Rumeli, Obșteasca Adunare a Divanurilor, întorcînd deplină a sa luare aminte la această madea, au încheiat a sa socotință cu unirea tuturor cilenurilor ca să rînduiască un deputat din boerii de starea întîiu cu care numire s-au și ales pe postelnicul Iordache Cuza, spre a să trimită la orași Gălați, a priimi pe toate mai sus numitele familii și spre a le așeza pe dinsele în prințipat, spre a le da lor mijloace ca să să poată hrăni. Acestui boer trebuie a i să da de la Săvîrșitorul Divan poruncă pentru îndatoririle întru această madea, asemenea și instrucțiile mai jos coprinse și alcătuite după chibzuirea Obșteștii Adunări a Divanurilor, potrivit cu raportul hatmanului de aici, trimis la Obșteasca Adunare pe lîngă predlojenia D. vișeprezident, adică:

¹⁴ Arh. St. Buc., *Ibidem*, f. 832.

1. Numitul mai sus boier este îndatorat ca pe toți acei ce au a veni spre lăcuință în Moldavia, după eșirea lor din carantină, să cerceteze cu cea mai mare strășnicie de au pe lângă dinșii arme și dacă vor avea, apoi îndată să ia și să le încredințeze spre păstrarea pîrcălabilor de la Galați, pînă ce vor primi ei pentru aceasta osebită poruncă, îndatorînd odată cu aceasta pe fieșcare ale cui vor fi armele ca să le însemneze cu vreun semn, pentru ca la întoarcerea lor în cuviincioasa vreme, să nu să întîmple întru aceasta nedomirire de către pîrcălabi. Fieșcare dintre dinșii pe acest temei, după ce-și vor da armele vor primi încredințare.

2lea. Întrebînd pe fieșcare din acei oameni unde și la care locuri doresc ei a se statornici în Moldavia, unor asemenea după dorințele lor să li să dea porunci către ispravnicii ținuturilor acelora unde numai ei cu mulțumire vor fi primiți de către moștenitorii de moșii a sa așăza, dar pînă a nu să porni ei deputatul este dator a să îndeletnici ca să ia de la dinșii înscris chezășii, precum că pe vremea viitoare vor avea purtări de bună nădejde, închezășuindu-să unul pentru altul, atît acei cu familii precum și holteii. Și după acele chezășii, după ce să vor încredința de către pîrcălabi, deputatul este dator a scoate întocmai copii și să le trimită la ispravnicii ținutului unde au a să așăza, iar cele în original chezășii să le trimită spre păstrare la Divanul Săvîrșitor.

3lea. Deputatul este dator a alcătui catastih obștesc de toate acele fețe cu arătare unde și la care locuri s-au trimis a să așăza și un asemenea catastih să-l trimită Săvîrșitorului Divan.

Acest deputat este dator ca să îndeletnicească spre a le da toate cele trebuincioase pentru hrana cu plată pînă la locul ce să vor așeza, dar pe lângă aceasta Divanul Săvîrșitor va porunci pîrcălabilor de Galați spe a să păstra armele acelor băjănari asemenea și spre a da deputatului tot ajutorul spre înlesnicioasă lucrare, întru însărcinarea pusă asupra sa. Pe lângă aceia să va porunci și tuturor ispravnicilor de obște ca să păzească următoarele pravili:

a) să îndeletnicească în pricina îndemnaticeii lor așăzări, însă ținînd asemenea luare aminte asupra lăcuitorilor de sate sau de orașe, pe lângă care vor și cere dumnealor ispravnici de la deputat copii după chezășii, precum mai sus dă aceasta să pomenește.

b) spre a li să arăta lor osebită ocrotire, ei sînt datori să ia aminte ca nimeni din acei lăcuitori nici decum să nu fie întru nimic asupriți și neadormit să aibă luare aminte ca îndeletnicirea lor să fie cu denadins plecată către casnicile economii și adesaori să cerceteze în taină de nu sînt dintre dinșii și de acei carii lăsînd meșteșugul lui să întoarce către răul de obște și în pricina unor asemenea priimindu-se strașnicei măsuri, să să înștiințeze și pe Săvîrșitorul Divan.

4lea. La întîmplare, dacă cineva din acei lăcuitori nu să vor uni după vreme a să duce la acele locuri, unde de la Galați au fost rînduiți de către pîrcălabi sau deputat și ispravnicii sînt datori a le da lor voie ca să așaze

pe la locurile ce-și vor alege ei, înștiințînd numai pe ispravnicii acelor județe și tot în aceia vreme dînd dă știre și Săvîrșitorului Divan, iar dacă careva dintr-înșii să va arăta pe la locurile unde nici de către ispravnici nici de către deputat nu li s-au dat voie a lăcui, pe niște asemenea ispravnicii să-i ție supt arest și să înștiințeze pe Săvîrșitorul Divan de unde vor priimi cuviincioasa dezlegare.

5lea. După așezărea acestor lăcuitori, ispravnicii sînt datori ca să trimită Săvîrșitorului Divan catastih cu arătare unde anume și la care locuri s-au așăzat și cîte familii în fieșcare sat și oraș.

Ce se atinge de îndatoririle unor asemenea băjănari către stăpînire asemenea și a stăpînitorilor de moșii către dinșii, Obșteasca Adunare a Divanului dă neapărat găsește ca să să urmeze întocmai socotinții înfățișate acestei adunări de către vistiernicii Catargiu și Cantacuzino, care socotință fiind supt însuși a dumnealor iscălituri să va alătura pe lîngă jurnalul încheiat întru această madea. Și pe lîngă aceasta, s-au hotărît scoțîndu-să întocmai copii după această socotință să să facă știut prin mijlocirea Divanului Săvîrșitor ispravnicilor de județe, poruncindu-li să ca să publicarisească peste tot locul o asemenea socotință spre cea deobște știință a tuturor stăpînitorilor de moșii. De care Obșteasca Adunare dă trebuință găsește a trimite și D. vițeprezedent pe lîngă raport, copie atît dupe jurnalul încheiat întru aceasta, precum și socotința dumnealor boerilor vistieri Catargiu și Cantacuzino, cerîndu-să dezlegare a Excelenții sale.

Au iscălit.

Veniamin, mitropolit Moldavii	Vel logofăt Mavrocordat
Varlaam Sardion	Dvornic Constantin Paladi
Grigore Ghica logofăt	Hatman Palada
Răducanu Rosseti hatman	Dvornic Iordache Ghica
Teodor Balș logofăt	Postelnic Alexandru Sturzea
Constantin Catargiu logofăt	Costache Sturzea
Grigore Ghica dvornic	Canta postelnic
Alexandru Balș vistier	Aleco Balș
Catargiu dvornic	Toma Luca spătar
	Gheorghe Ermeziul agă-

Întocmai cu cea adevărată. Au iscălit, Dimitrie Brancomir.

Socotința dumnealor vistierilor Catargiu și Cantacuzino.

Spre a să sigurefsi lăcuința băjănarilor fugari ce caută după scăparea lor între norodul pravoslavnic, spre îmbunătățirea stării cei dărăpanate și așăzarea cea statornică să chibzuiește: Pă fieșcare băjănar lucrător de pămînt nesupus vreunei streine protecsii să să așaze după un osebit așăzămînt: la cei întiiu trei ani să să sloboază de tot felul de dare, iar după aceia să să puie asupra lui în curgere de șapte ani jumătate de dare hotărîită pentru ceilanți lăcuitori, iar după trecerea dă zece ani de la vremea așăzării lor să să așaze în rînduiala

celorlanți birnici, neîngreindu-să pe dinșii nici cu un fel de alte havalele sau adaosuri de bani, afară de patru parale la leu, carii trebuie a să da la cutija satului ce are a fi păstrată la bătrînii ce au a fi aleși, pentru nevăzutele întîmplări spre îndestularea însuși nevoilor ce să vor atinge însuși de a lor trebuință.

Pe la locurile unde vor fi biserici, băjănarii sînt datori a să îngriji ca să le ție în cea mai bună orînduială dinpreună cu ceilanți lăcuitori, iar unde nu vor fi biserici sînt datori a avea preoți și fără întîrziere a face biserici după putință și înlesnirile ce vor fi către aceia.

Acestea sînt îndatoririle băjănarilor către stăpînirea locului. După aceasta urmează îndatoririle către stăpînitorii de moșii pe a căroră își vor statornici lăcuința lor, asemenea și a stăpînitorilor de moșii către băjănari.

a) Stăpînitorii sînt datori ca să dea pentru fieșcare familie cîte o casă cu îngrăditură și loc pentru grădină de 400 stînjeni pămînt curat, iar la loc de pădure și munte cîte 200 stînjeni fără nici un fel de plată, iar dacă ei pe asemenea locuri vor face livezi, apoi din acele livezi sînt datori a da legiuita zeciuială.

Darea pămîntului are a fi rînduită de către stăpînitori nu cu depărtare unul de altul.

b) Stăpînitorii sînt datori a da cîte o falce și jumătate dă iarbă fieșcăruia lăcuior ce va avea cîte cinci vite drepte ale lui, iar acei ce vor avea mai puține li să va da loc cu analoghiie după numărul dobitoacelor. Dobitoacele acestea au să să coprinză în patru boi de jug sau în patru cai de ham și o vacă în locul căruia i să dă voie a ținea zece oi.

v) O falce și jumătate de iarbă de coasă pentru cinci capete dă vite și cine va avea mai puține cu analoghiie după numărul vitelor.

g) Asemenea să va da fieșcăruia lăcuior, care va avea sau nu va avea dobitoace, cîte o falce și jumătate de arătură.

d) Pe moșiile ce vor fi păduri este dator stăpînul de moșie a da voie băjănarilor a să folosi din acelea cu lemne de foc din lemnele cele căzute netrebnice, iar nu din acele verzi; iar dacă în acele păduri nu vor fi dărămături de lemne netrebnice, apoi pentru trebuința ce va avea de lemne sînt datori a să învoi cu stăpînul de moșie.

e) Lăcuitorii sînt datori din partea lor ca să puie pădurar de la unul pînă la 3 oameni, carii vor fi slobozi de 24 zile ale stăpînitorilor de moșii, iar dacă stăpînul luînd seama după întîmplare va întrebuița mai mulți oameni pădurari, la o asemenea întîmplare afară de slobozirea lor de 24 dă zile, va plăti pentru dinșii cuviinciosul bir.

Darea la lăcuitori a parilor și nuielilor rămîne la învoiala între amîndoa părțile, adecă între dinșii și stăpînitorii de moșii, iar la dimpotrivă întîmplare li să dă lor voie ca să aducă din altă parte sa să-și îngrădească grădinile cu șanțuri.

Dacă lăcuitorii vor avea dobitoace mai multe decît numărul hotărît sau voiește a ara mai mult pămînt decît cel hotărît, la o asemenea întîmplare este dator a să învoi cu stăpînul moșii.

Fieșcare lăcuitor este dator a lucra stăpînului de moșii cîte 24 zile pe an la locul unde vor lăcui ei.

Aceste zile de lucru sã hotărâsc pentru locul așezării lăcuitorului pentru grădinile trebuincioase spre hrana lor și a familiilor lor și hrana a cinci capete de dobitoace ce va avea fieșcare iar mai mult nimic de la dinșii sã nu sã mai ceară.

a) Spre a putea lăcuitorii mai cu înlesnire a săvîrși acele 24 zile ale stăpînitorului de moșii sã împărțesc în patru vremi a anului, adecã șapte zile dă primăvară, șapte de vară, șapte de toamnă și trei de iarnă, care fieșcare lăcuitor este dator a le lucra cu plugurile, cu carăle și cu dobitoacele iar carii nu vor avea, cu lucrul mîinilor.

b) Al șasele parte cvadrat și falce sau 480 stînji cîmp arat în pămînt moale sã socotește lucrul într-o zi cu doi boi, iar la pămînt tare al 8-lea parte sau 360 stînji.

v. Săpatul și grăpatul al unii jumătăți fâlci de pămînt sã socotește lucru de o zi cu doi boi.

g) Tot soiul de piine care are a fi plivit sã socotească al 8-lea parte de falce o zi de lucru, iar al doilea pliveală al cincilea parte de falce.

d) În vremea secerișului este dator fieșcare lăcuitor sã secere grîu, secară, mei, ovăz sau orz, cîte doaoă clăi fieșcare cîte dă 30 znopi și znopul de cîte patru palme înprejur. Pentru căratu unui asemenea, lucrul cu cel întîiu sã sã socotească o zi, iar fără cărat este dator lăcuitorul a secera 2 1/2 clăi pe zi.

e) Culesul porumbului și curățitu lor de foi pentru 30 de prăjini dintr-o falce cvadrat sau 1080 stînji înpreună cu căratu, o zi de lucru.

j) Cosirea și clădirea finului în clăi sã sã socotească o jumătate de falce lucru de doao zile, iar o falce întregă cu îngrăditul clăii 4 zile.

z) La întrebuițarea lăcuitorilor la vii sau la alt lucru ce nu sã coprinde în mai sus pomenitele datorii, el este dator a lucra de dimineață pînă la sfîntitul soarelui, dîndu-i sã vreme de odihnă 3 ceasuri pe zi vara, iar toamna și iarna 2 ceasuri. De sine sã înțelege că în 24 de zile ce are a lucra lăcuitorii stăpînului moșii nu au a fi întrebuițați în scoaterea pietrii, lucrarea metalurilor și la căratul copacilor mari de la locuri de munte, fără osebită întru aceasta a lor voință.

i) Fieșcare lăcuitor înșurat avînd trebuinciosul pămînt de hrană, măcar de ar și lăcui împreună cu tatăl său este dator a lucra stăpînului hotărîtele 24 zile, dimpotrivă însă ho(l)teii ce sã află pe lîngă părinții lor se slobozesc de asemenea îndatorire.

и) Lăcuitorul ce va avea car cu patru boi poate fi întrebuițat în cărătura stăpînului în depărtare de 12 ceasuri, socotînd fieșcare ceas de 250 stînji și pentru aceasta trebuie a i sã socoti dusul și întorsul lui 5 zile de lucrul din acele 24 dă zile iar lăcuitorul ce va avea car cu doi boi nu trebuie a fi trimis mai departe de cît 6 ceasuri, socotindu-i-să pentru aceia 3 zile de lucru. Dacă

lăcuiorul să va întrebuința la o asemenea cărătură în vremea de iarnă, apoi stăpînul moșii este dator a-i da lui fîn pentru fieșcare bou cîte 10 oca pe zi, iar dacă stăpînul va socoti a-l trimite pe lăcuior mai departe, apoi aceasta să lasă a să face între dinșii osebită învoială.

k) Zilele de lucru au să fie potrivite în curgerea anului în madeao iconomii, așa ca lucrarea pămîntului atît a lăcuiorilor, precum și a stăpînilor de moșii, să să urmeze prin cuviinciosul chip tot într-o vreme.

l) Sînt datori lăcuiorii a da dijmă din semănături și a o căra în sat la locul ce să va arăta de către stăpîni după orînduiala ce să păzește pînă acum.

m) Afară de 24 zile de lucru, fieșcare lăcuior ce va avea car este dator a aduce din pădurea stăpînului de moșii în depărtare de 6 ceasuri cîte un car dă lemne, în care să încapă o al șaselea parte de stîngen cubicesc, adecă în toate părțile de opt palme domnești, iar dacă în locul lemnului va căra fîn, piine și grăunțe sau băutură și dacă să va întîmpla a merge îndoită cale decît depărtarea însemnată, apoi la o asemenea întîmplare doi lăcuiori trebuie a alcătui un car și vor merge mai departe în socoteala fieșcării zile de lucru.

Facerea și dregerea zăgasurilor pe la mori și adăpători fiindcă această madea alcătuiește folosul și înlesnirea satului, apoi să să îndatoreze pe lăcuiori ca să dea trebuinciosu ajutor spre a să ținea acelea în bună rînduială.

Ajutorul ce trebuie a face stăpînitorul de moșii sîrbilor și bulgarilor la așazarea pe moșiile lor are a fi să le dea boi vaci, cai și alte neapărat trebuincioase la cea întîiu așezare, iar băjenarii după priimirea unui asemenea ajutor sînt datori a da stăpînirii înscrisuri și a le plăti prețul aceloră în curgere de trei ani, adecă în fieșcare an cîte o parte de bani, iar cînd băjenarii nu vor putea plăti la soroace banii, la o asemenea întîmplare să dă voie stăpînilor ca peste acele 24 de zile să-i îndatorească a lucra la orice lucrul vor avea, scăzîndu-i plata pe o zi după prețurile ce să vor politefsi în vremea aceia, pe lîngă care ei sînt datori a să îndeletnici și în obștescul lucru al cîmpului deopotrivă cu ceilanți lăcuiori spre a scăpa dă lipsă, dacă din întîmplare în anul următor nu ar fi roadă.

De sine să înțelege că stringerea unii asemenea pîini se cuvine însuși lăcuiorilor.

Pe aceste așezămînturi să vor așaza bulgarii și pe moșiile monăstirești, iar dacă bulgarii vor dori a să așaza prin orașe, apoi vor plăti deopotrivă cu neguțătorii acelu oraș, iar dacă acești băjenari nu vor voi sau nu vor găsi puțință a să așaza în Moldaviia pe acest temei, apoi să li să dea lor voie a merge în Valahiia sau în Besarabiia spuind mai nainte de aceasta deputatului și nu mai tîrziu de cît la 15 iunie.

Acest așezămînt pentru priimirea bulgarilor trebuie a fi tălmăcit în limba bulgărească și arătat lor că învoiala aceasta înbunătățită de către stăpînire negreșit va fi priimită de adevărată dacă vor urma în urmă niscareva judecăți sau neînvoiri între bulgari și între stăpînitorii de moșii.

După aceasta toate învoelile sau tocmelile care vor fi încheiate pe întocmai înțelegere a acestui așăzământ dă cătră stăpînirea pămîntescă și judecătorească.

Toate mai sus arătatele să ating numai de bulgari băjenari neatingîndu-se nicidecum de lăcuiitorii țării.

De sine să înțalege că dreptatea stăpînitorilor de moșii nici supt un cuvînt nu poate fi schimbată și stăpînitorilor li să dă dreptate a priimi pă asemenea lăcuiitori.

Au iscălit vistieriul Catargiu și vel logofăt

Divanul Obșteștii Adunări înbunățăind socotința D.D. vistierilor Catargiu și Costache Cantacuzino, cu aceasta întărește.

Iunie 14, 1830.

Au iscălit.

Veniamin mitropolitul Moldavii	Teodor Balș hatman
Varlaam Sardjon	Costantin Palade
Logofăt Grigore Sturdza	Alecsandru Sturdza
Hatman Răducanu	Constantin Sturdza
Logofăt Teodor Balș	Aleco Balș
Vornic Grigore Ghica	Postelnic Canta
Vistier Aleco Balș	Spătar Toma Luca
Logofăt Costantin Catargiu	Aga Gheorghie Hermeziu ¹⁵
Postelnic Iordache Ghica.	

(ss)

II. AȘEZĂMÎNTUL DIN ȚARA ROMÎNEASCĂ. (august 1830)

Întocmirea așăzământului pentru bulgarii veniți din Rumele în acest prințipat după chibzuirea Obșteștii Adunări a Divanurilor.

1. Dumnealor ispravnicii județelor să facă catagrafie de obște pentru toți bulgarii ce să vor fi sălășluit în fieșcare județ cu numele, sinul, porecla și locul așezării lor.

2lea. Să cerceteze dumnealor ispravnicii cu cea mai mare strășnicie de au pe lîngă dînșii arme, și dă vor avea, apoi îndată să se ia și să se pue în păstrare la isprăvnicaturi pînă ce vor priimi dumnealor pentru această osebită poruncă și fieșcăruia ale cărui vor fi armele să i să dea bilet cu semnul armelor, îndatorîndu-i odată cu aceasta ca să lipească și ei asupra armelor Nr. bileturilor ce vor priimi, ca la întoarcerea lor în cuviincioasă vreme să nu se întîmple învăluială.

3lea. După ce să vor așăza ei unde cu mulțumire vor fi priimiți de către stăpînii de moșii să se ia de la dînșii în scris chezăși, precum că pe vremea viitoare să vor purta prin toată buna orînduială și cu supunere, chezășuindu-să

¹⁵ Arh. St. Buc. Vistieria, 162/1830, f. 304—308; vezi și traducerea rusă la fol. 317—25.

unul pentru altul, atît acei cu familii cît și holtei și după acele chezășii, încredințate de dumnealor ispravniciei, scoțîndu-să copii, acele copii să rămîie spre stiință la isprăvnicaturi, iar ceale în original să se trimită spre păstrare la Divan.

4lea. Neadormit să aibă luare aminte dumnealor ispravniciei la îndeletnicirea lor să fie cu denadinsul plecată către casnicele iconomii și adesea ori să cerceteze în taină nu cumva vor fi pintre dinșii și de acei carii lăsîndu-și meșteșugurile lor, să întoarcă către răul de obște, apoi în pricina unor asemenea priimindu-să strașnice măsuri să înștiințeze Săvîrșitorului Divan.

5lea. La întîmplare, dacă cineva din acei băjănari în urma catagrafiei ce li să va face acum nu să vor uni după vreme a să statornici în locurile unde acum s-au așezat, atunci să vor arăta cu jălbi la Divan, făcînd cunoscută pricina pentru care vor fi ei siliți a să muta și Divanul va hotări aceasta după cuviință, iar cînd vreunii dintrînșii să vor strămuta de sineși fără știrea stăpînirii pă niște asemenea, dumnealor ispravniciei acelor județe să-i ție supt popreală și să înștiințeze Divanului de unde vor priimi cuviincioasă dezlegare.

6lea. Ceia ce să atinge de îndatoririle unor asemenea băjănari cătră stăpînire, Divanul hotărăște potrivit cu socotința Obșteștii Adunări a Divanurilor Moldavii adică:

Fieșcare băjănar lucrător de pămînt să se așaze după osebit așezămînt, adecă trei ani să se sloboază de tot felul de dare către visteria țării după aceia să se pue asupra lui în curgere de 7 ani pe jumătate darea ce va fi hotărîtă pentru ceilalți lăcuitori, iar după trecere de 10 ani de la vremea așazării lor să intre în rînduiala celorlalți birnici.

Pe la locurile unde vor fi biserici, băjănarii sînt datori a îngriji ca să le ție în cea mai bună orînduială dinpreună cu stăpînii moșiei și cu ceilalți lăcuitori, iar unde nu vor fi biserici să chibzuiască atît numiții dinpreună cu stăpînul moșii a să face biserică după starea satului.

7lea. Acestea sînt îndatoririle băjănarilor către stăpînirea țării, după aceasta urmează și îndatoririle lor cătră stăpînitorii de moșii, asemenea și a stăpînitorilor de moșii cătră băjănari după închipuirea așazămîntului următor.

Proprietarul (adecă stăpînul de moșie) să îndatorează să dea fieșcăruia băjănar, lăcuitor pe moșia sa, un loc de 400 stînjani pătrați la cîmp și de 300 asemenea la munte pentru casa sa, pentru curte, pentru trebuincioasele înprejmuii și pentru o grădină de legumi spre întrebuițarea familiei sale. Acest fel de locuri vor fi legate unul de altul și la o parte de loc a moșiei, care să va însemna de proprietar.

Locuri de izlaz pentru 4 vite de muncă adecă boi, bivoli sau cai și pentru o vacă de hrană, dacă locuitorul va avea acest număr de vite ale lui, să va socoti pă fieșcare cap dintr-aceste vite cîte o jumătate de pogon de izlaz și în loc de vacă va putea lăcuitorul să ție 10 oi sau capre.

Cătră aceasta, tot pă numărul mai sus pomenitelor 5 vite, îi va da proprietarul loc de fînețe pentru hrana lor pă iarnă socotindu-se cîte un pogon pentru

fieşcare cap de vită; dacă lăcuiitorul nu va fi avînd acest număr de vite i să va da numai pã cele ce va avea.

Asemenea îi va da pînã la 4 pogoane loc de arãturã pe care îl va lucra ori însuși sau prin mijlocirea altora numai pã seama sa fãrã sã poatã vreodatã a-l închiria cu bani.

Proprietarul va însemna locurile de izlaz, precum și pogoanele de finețe și de arãturã.

Pã acele moșii unde vor fi pãduri, proprietarul va slobozi sãtenilor sãi sã ia lemne de foc pentru a lor neapãratã trebuințã, tot cu același chip precum sã urmeazã și acum, dupã care și paza pãdurilor rãmîne pã sarcina lãcuiitorilor, orînduînd însuși dintre dînșii cîte unul, doi sau trei pãdurari, dupã trebuințã și dupã mãrimea pãdurilor.

Cînd lãcuiitorul sãtean va avea vite mai multe de cît numãrul mai sus arãtat sau va voi pãmînt de arãturã mai mult decît cel ce i sã dã, pentru un asemenea prisos se va învoi dupã bunã tocmealã cu proprietarul, carele va protimsi totdeauna pã lãcuiitorii sãlășluiți pã a sa moșie. Asemenea și lãcuiitorii tot dupã acest cuvînt sãvîrșindu-și îndatorirea zilelor de lucru cãtrã proprietar hotãrite printr-acest regulament, precum și a lor muncã, vor ajuta pã proprietar la lucru ce ar întrebuiņtã pã loc, întelegîndu-se de sine cã aceasta se face prin bunã învoire cu platã și dupã prețel curgãtor în partea locului.

Drept toate aceste folosuri ce dobîndesc lãcuiitorii sã îndatoreazã și numiții sã lucreze în folosul proprietarului pã a cãruia moșie vor lãcui, 24 zile pã an.

Pentru însemnarea sãtenilor aceste zile sã vor împãrți în 4 vremi ale locului, adicã 7 primãvarã, 7 vara, 7 toamna și 3 iarna.

Fieşcare sãtean sã îndatoreazã sã lucreze dintre aceste zile 12 cu plugul sau cu carul de va avea, precum și cu numãrul de vite de muncã pentru care proprietarul îi asigurazã mijloacele hranii și celelalte 12 zile cu mîinile; va fi însă slobod proprietarul sã îndatoreze pã sãteanul sãu a-i lucra cu vitele și peste acele 12 zile legiuite mai sus, dar la o asemenea întîmplare sã va socoti lãcuiitorului fieşcare zi drept 2 din cele ce ar fi fost dator sã lucreze cu mîinile.

Orice lãcuiitor însurat, dîndu-i-sã locul hotãrit printr-acest regulament, mãcar și de sã va sãlășlui supt acoperãmînt cu pãrinții lui, va fi îndatorat sã lucreze proprietarului aceste 24 de zile hotãrite; lãcuiitorul flãcãu ce va sãlășlui cu tatãl sãu în curgerea vieții pãrintelui sãu va fi apãrat de orice lucru pã seama proprietarului ca unul ce nu sã împãrtășește de pogoanele de loc ce sã dau altor lãcuiitori.

În fieşcare timp al anului proprietarul va îngriji sã ia pã sãteni în lucrũ pã rînd, ca și aceia sã poatã a sã îndeletnici fieşcare în parte-și la munca sa; sînt datori însă și lãcuiitorii din parte-le îndatã, ce sã vor chiea de proprietar numai de cît sã se arate spre a sã rãfui de a lor datorie sau a-și pune în loc oameni destoinici de lucru ca sã nu sã pricinuiascã pagubã proprietarului

dă zăbava ce vor face la cea în vreme de trebuință a lucrului ce privește la a lor datorie.

Lăcuitorii vor da proprietarului dijmă din acele pogoane ce este dator proprietarul a le da, adică a zecea parte din rodul pogoanelor de semănături și finețe și le va căra însuși ei pă moșie la locurile ce i să va arăta de proprietar acolo pă moșia sa, întocmai precum s-au urmat aceasta totdeauna.

Afară din lucrul de 24 de zile, ori ce lăcuitor sătean avind car și boi va fi dator să aducă pă seama proprietarului pînă în depărtare de 6 ceasuri un car cu lemne de foc tăete din pădurea proprietarului și dacă proprietarul nu va avea pădure pă a sa moșie, asemenea lăcuitori vor căra un car cu fin sau cinci sute oca grăunțe, ori 50 vedre băutură după obiceiul ce au fost totdeauna.¹⁶

PRIVILEGIILE ACORDATE SLIVNENILOR PENTRU ÎNTEMEIEREA ORAȘULUI „NOUL SLIVEN”

Obșteasca Adunare a Divanurilor Valahii.

Toate neamurile din lume, sălășluind pămîntul întru petrecere cu ai săi cunoscuți, au închipuit văzutele politii și sate în care și-au întemeiat lăcuința, supuindu-să prăvililor stăpînirii și cerîndu-și de la dinsele întocmiri potrivite cu ale lor obiceiuri, toate staturile cu niște asemenea adunări de oameni au sporit pe lăcuitorii săi podoabă și înbelșugare.

Acum dar fiindcă au năzuit du peste Dunăre din Bulgaria o sumă de familii ca să-și întemeieze lăcuința în acest pămînt, între care fiind și compania Slivinului, după însuși a lor voință căutîndu-și loc de sălășluire și întemeere, au găsit de au cumpărat moșie ohavnică pă seama lor, parte din Berasca din județul Prahovi, cerînd cu rugăciune privelegiiuri mîngîitoare ca să să poată întemeia.

Obșteasca Adunare a Divanului Valahii socotind că cererea lor este pricinuitoare de pildă bună către mai mulți cari vor avea asemenea aplecare de întemeere în acest prințipat, le sloboade și le întemeiază mai jos arătatele întocmiri.

1iu. Orașul ce vor clădi să să numească Slivinul nou în care chear dintre dinșii și de către dinșii să-și aleagă un staroste și după întocmirile ce s-au legiuit pentru toți bulgarii ce au venit acum din Rumele într-acest prințipat vor fi apărați de dajdie în soroc de trei ani și de la trei înaintea pentru alți șapte ani să plătească pe jumătate din ceiace va plăti alți lăcuitori ai țării, iar stringerea banilor să va face, precum și plata lor să va răspunde, prin starostea lor.

2lea. Pentru podvezi și alte angarii întimplătoare să nu fie supărați fără opșteasca chibzuire după trebuință.

3lea. Li să dă slobozenie a face tîrg la o zi a săptămînii și doo bilciuri într-un an, însă la zile care nu vatămă alte tîrguri dinprejur după pravila pămîntului, care zile să vor hotări prin osebită carte a Divanului.

¹⁶ Arh. St. Buc. Ibidem, f. 325.

4lea. Pentru viile ce vor sădi pe la casele lor să plătească drept vinăriciu, pe cîtă vreme să va mai urma acest huzmet, de pogon cîte lei trei și ei să fie slobozi a-și întrebuița vinul sau strugurii oricum va voi după dreptate, iar cînd să va ridica vinăriciul din țară, atunci vor fi și ei slobozi la această plată.

5lea. Să fie slobozi în orice vreme a merge la cea dîntii patrie cu familiile după voință, vînzîndu-și acareturile ce vor avea și pîzind pravilile legiuite ale acestui prințipat la asemenea întîmplări.

6lea. Să aibă slobozenie a zidi clădiri de locuință, biserici, spitaluri, școale și alte asemenea trebuincioase și folositoare, potrivit cu pravilile pămîntului întru toate.

Astea mai sus arătate întocmiri li să va pîzi nestrămutate, întărindu-se cu iscăliturile și pecetia Divanului.

1830 nœmvrie 25

Iscălit: Vițăprezedent, maior Noji, ocîrmuitorul mitropolii Neofit Rîmnicu, Grigorie Băleanu vel ban, Iordache Golescu, Mihalache Cornescu, Ștefan Bălăceanu, Barbu Știrbei, Răducanu Voinescu.

Fiind întocmai după cea adevărată au iscălit

(ss) Ion Bilciurescu.¹⁷

Nu e locul să arătăm aci de ce, cu toate aceste condiții favorabile, așezarea de la Bereasa n-a reușit. Privilegiul slivnenilor a fost dat pentru a ilustra doar condițiile speciale care se acordau în asemenea cazuri.

ÎNȘTIINȚARE

Se dă în știire tutulor băjinarilor veniți din streinătate după deschiderea războiului trecut din anul 1828, că după pravilele pămîntului la 1-iu ghenar trecut a curgătorului an s-au împlinit sorocul asidosii voastre de trei ani, iar de atunci încoaci, în curgere de alți șapte ani, urmează să plătiți la visterie pe jumătate din capitația cea hotărîită pentru locuitorii pămînteni, și acele cîte patru parale de leu la cutiile satelor, apoi după împlinirea de zece ani socotiți din zioa venirii voastre în prințipat, veți intra în obșteasaa catagrafie și veți plăti dajdia voastră întocmai ca și ceilalți birnici.

Spre acest dar, măcar că visteria vă avea înscriși încă de la obșteasca catagrafie, ba încă au trecut numele voastre și în tablele satelor între cei nedajnici, dar fiindcă unii din voi s-au întors la cea dîntii locuință a lor, alții s-au tot mutat în feluri de locuri a prințipatului alegîndu-și lăcuințe după plăcere, iar alții au murit; făcîndu-se acum o de iznoavă lămurire prin ocărmuirile județelor, pentru cîți s-au găsit în ființă, s-au alcătuit condici pe județe cu arătate în dreptul fieșicăruia numele, de sumele ce aveți să plătiți în visterie, adică pe un trimestru cîte lei trei, parale treizeci, iar pe un an întreg cîte cinsprezece, afară din acele

¹⁷ Arh. St. Buc. Vistieria, Dos. 162/1830, f. 832.

cîte patru parale de leu la cutiile satelor, care condici şnuruiindu-să şi pecetluindu-să cu pecetia Sfatului Administrativ s-au trimis la ocărmuirile judeţelor ca după acelea se pue în lucrare împlinirea banilor de la voi.

Tot de odată însă vi se face şi vouă cunoscut printr-aceasta drepturile şi datoriile voastre asupra răspunderii banilor, socotiţi de la 1-iu ghenar, trecut, a curgătorului an.

Art. 1-iu. Fieşicare din voi va plăti datoria sa pe cap şteab, iar nu cu cislă.

Art. 2-lea. Răspunderea banilor de către voi la subtocărmuitorii plăşilor se va face rînduri rînduri, ori prin însuşi pîrcălabi ai voştri, sau pîrcălabi de pămînteni, dar cu aşa întocmire, ca la sfîrşitul cei de al 2-lea luni a trimestrului se fie negreşit banii răfuiţi.

Art. 3-lea. Cîţi din voi vor fi avînd lăcuinţele lor la un loc în sate, i mahalale sau cătune deosebite şi vor alcătui cîte un număr dela douăzeci şi cinci familii în sus, vor putea să şi aleagă pîrcălabi chiar dintre dînşii, şi vor putea avea şi deosebite cutii pentru zeciuiala capitaţiei lor. Iar cei ce vor fi răsipiţi prin sate de pămînteni mai jos la număr de douăzeci şi cinci şi carii nu vor avea vreo aşezare deosebită la un loc, aceia vor cunoaşte pă pîrcălabii de pămînteni şi zeciuiala capitaţiei lor se va depune la cutiile acelor sate.

Art. 4. Alegerea fieşicăruia pîrcălab se va face pe tot anul de toţi acei băjenari ce vor fi lăcuind în vreun sat i mahala sau cătun deosebit, iar dacă purtarea pîrcălabului va fi cu bună orînduială, precum şi dacă îndeletnicirile lui îl vor erta în urma slujbii sale, unul ca acela va putea fi ales şi pe al 2-lea i pe al 3-lea an.

Art. 5-lea. Ori ce pîrcălab nou, după ce va priimi dela cel dinaintea sa toate hărtiile i răboajăle, şi toată suma banilor ce se află gata, se va arăta făr de zăbavă la subt ocîrmuitorul părţii locului, spre a se face cunoscut, ca şi acela numai decît să-l facă cunoscut ocîrmuirii judeţului.

Art. 6-lea. Datoriile pîrcălabului sînt de a împlini birul în sumele ce i să vor da de voi, rînduri, rînduri, de a înlesni mijlocul răfuirii fieşicăruia, şi de a da cîştanţii pentru ori ce sumă priimită, sau de a tăia la răboj neştiind carte, şi de a răspunde şi chiar banii către subt ocîrmuitorul plăşii subt luare de cîştanţii, iarăşi rînduri rînduri precum îi va primi.

Art. 7-lea. Dacă vreunul din voi nu ş-ar răfui datoria sa în sorocul hotărit, pîrcălabul se va îndrepta la stăpînul moşii, ori în lipsa acestuia la al său epistat, sau arendaş, şi cînd şi după ajutorinţa acestora nu i să va răfui datoria băjănarului, atunci se va îndrepta către supt ocărmuitorul părţii locului, carele numai decît va trimite asupra răului de plată băjănar un dorobanţ spre împlinire.

Art. 8-lea. La acest fel de întîmplare, dorobanţul trimis nu va pricinui nici un fel de pagubă satului, ci va trage drept la cel zăbavnic de plată, care spre osîndă să va îndatora să hrănească pe dorobanţ şi calul lui pînă ce îşi va istovi datoria; atunci dorobanţul dînd în mîna pîrcălabului banii ce va împlini va lua adeverinţa acestuia pentru împlinirea datorii sale, şi într-acelaşi minut se va ridica daco.

Art. 9. Cind pîrcălabul va lăsa a trece cinci zile din a 3-lea lună fără a să arăta subt ocîrmuitorului părții locului, atunci acesta din urmă va trimite dorobanțul asupra pîrcălabului ca să-l aducă la dînsul spre a-și istovi socoteala trimestrului,

Art. 10-lea. În urma aceștii înștiințări se va trimite pîrcălabilor voștri și cite o condicuță însemnată, șnuruită și pecetluită cu pecetea Visterii, pentru aceasta ca după ce vor împlini dela voi toată datoria cuvenită pă un trimestru, în cele dintîiu două luni ale aceștii sorociri, să meargă cu ele la subocîrmuitorii părții locului, avînd împreună și toate cîtănțiile pentru feluri de sume mărunte ce vor fi dat mai înainte. Iar subtocîrmuitorii priimind și istovul banilor își vor lua cîtănțiile înapoi, le vor trece în pomenita condicuță însemnînd zioa și moneda în care vor fi primit fieșicare sumă de bani și după aceasta cinuindu-le, vor iscăli spre adevărire de istov. Asemenea urmînd subt ocîrmuitorii și pentru cei risipiți prin sate de pămînteni, cu a trece adică banii primiți dela dînșii prin pîrcălabii de pămînteni chiar în condicuțile acelor pîrcălabi. Cu acest mijloc, la ori ce plîngere a vreunuia din voi, nimic nu să va putea tăinui. Căci toate răspunderile voastre se vor găsi în condicuță, și atunci se vor socoti legiuite cînd se vor potrivi la sumele banilor cu listele trimise la ocîrmuiri.

Art. 11-lea. Este poprit d'aici înainte a să mai strămuta vrul din voi din cea de acum lăcuință, fără a să arăta mai întîiu cu asemenea cerere la ocîrmuirea locală, ca și ocîrmuirea să ia deslegare de la Visterie, fiind că la o asemenea întîmplare va fi îndatorat pîrcălabul și cetașii fugarului a plăti capitația lui de la dînșii.

Art. 12-lea. Visteria nu va primi alt scăzămînt de capitația voastră, de cît numai pentru cei morți, i pentru betegi sau nevolnici, iar pe cei strămutați cu dezlegări la Visterie îi va scădea de la un loc, și-i va adăuga la altul.

Art. 13-lea. Întîmplîndu-să să moară vrul din voi, văduva lui va îngriji să ia adevărîntă de la preotul bisericii unde s-au îngropat, mărturisită și de pîrcălabul, i doi săteni, precum și de proprietarul moșiei, sau epistatul mahalalei doveditoare de moartea soțului ei. Acest act îndată îl va da pîrcălabului și după ce va răfui cu dînsul datoria soțului ei pentru trimestrul în care va fi murit va înceta d-a mai plăti pe urmă, iar pîrcălabul va da asemenea act la subtocîrmuitorul plășii, precum și acest din urmă îl va trimite la ocîrmuire pă lingă raportul său, asemenea și ocîrmuirea la Visterie spre a să da dăselegare de scăzămîntul mortului în al 2-lea trimestru.

Art. 14-lea. Fiindcă Visteria priimește scăzămîntul morților, i a nevolnicilor dintre voi, așa dar și ori cîți vor spori între voi, din nou însurați, se vor adăoga în venitul Visteriei, pentru care se îndatorează pîrcălabii a-i arăta la subt ocîrmuitorul părții locului după șase luni a însurării lor, ca și acesta din urmă să-i facă cunoscuți la ocîrmuirea județelor.

Cel ce va tăinui vrul spornic după șase luni de zile a însurării lui, va fi osîndit a plăti capitația lui îndoită chiar din vremea însurării sale.

Art. 15-lea. În fieșcare sat i mahala sau cătun ce va avea al său pîrcălab dintre voi, se va înființa și cîte o cutie a obștii precum s-au zis, în care se va aduna veniturile următoare:

A. Acele cîte 4 parale la leu ce să îndatorează tot băjănarului a plăti în fieșcare trimestru asupra răspunderii sale adică cîte cincisprezece parale peste lei trei, parale treizeci ai capitației sale.

B. Plata ce s-au legiuit de la vitele ce vor face stricăciuni prin holde, i de la vitele de pripas.

Art. 16-lea. Veniturile pomenite a aceștii cutii va întîmpina cheltuielile următoare.

A. Simbria pîrcălabului socotită cîte șaizeci parale pe an pentru fieșcare casă de băjenar.

B. Cheltuiala acelor dintre voi ce să vor trimite din partea satului, i mahalalii, sau a cătunului, ca să jăluiască către stăpînire, sau către ocîrmuirea județului, socotindu-să cîte douăzeci para pă zi pentru fiecare trimis din zioa plecării pînă la întoarcere.

Art. 17-lea. Cutia obștii se va ocîrmi după chipul următor.

A. Satul i mahalaoa, sau cătunul, va alege în curgere de un an, șase dintre dinșii pe cei cinstiți și bătrîni ai satului, și acestora dinpreună cu preotul și stăpînul moșiei sau epistatului său să va încredința cărmuirea banilor aceștii cutii; va putea satul vostru s-aleagă p'acești șase și pe al 2-lea an, precum și pe al 3-lea șcl., dacă ale lor purtări vor fi cu bună orînduială și dacă și îndeletnicirile numiților îi vor slobozi într-urmare a aceștii îndatoriri.

B. Pîrcălabul este însărcinat cu împlinirea banilor cutiei, și de a-și da socoteala pă fieșcare trei luni la mai sus pomenita comisie a satului; cutia va fi închisă cu două lacăte, a căror chei se vor da în păstrare, una la stăpînul moșiei și alta la preotul satului și să va păstra la unul din șase aleși, către care va avea satul mai bună încredințare.

V. Se va ținea și catastih al aceștii cutii în care se vor înscrie numele banilor, și iscălindu-să la ori ce primire și dare de către mădularile aceștii comisii, se va depune la preotul satului.

G. Ori cînd se va ivi vro trebuință de cheltuială a satului, cutia se va deschide în vederea tuturor mădularilor comisii și a fieșcăruia alt din săteni ce vor se fie de față.

D. Banii ce să vor scoate din cutie se vor înscrie cu suma lor și cu numirea trebuinții în catastihul cutii și se va iscăli catastihul precum s-au zis. Iar la sfîrșitul fieșcăruia an, această comisie își va da socoteala către ai săi cetași dovînd a sa ocîrmuire; de va rămînea vreun prisos, va sluji la întîmpinarea cheltueleur anului viitor, iar dacă mai pe urmă s'ar găsi banii strînși peste cheltueleur socotite se vor întrebuița la înbunătățirile ce obștea voastră va cunoaște de trebuință.

E. Stăpînul moşii, ori epistatul său, precum şi preotul satului, i aleşii de obşte vor fi răspunzători pentru ori ce fără cuvinţă lipsă din venitul cutiei, pentru orice nerînduială întru ţinerea socotelilor şi pentru ori ce cheltuială urmată afară din cele hotărîte prin desluşirile de mai sus.

Art. 18-lea. Acestea fiind drepturile şi datoriile voastre celor de rînd băjenari plugari şi muncitori, vă veţi supune întru toate, şi veţi începe acum de loc a plăti mai întîi banii trecutelor două trimestre, Ghenar şi April şi după această veţi urma regulat după cum sau zis mai sus; iar care din voi vor avea îndeletniciri de negoţ sau meserie, şi mai virtos care vor fi şi lăcuitori prin oraşe, aceia vor lua patentele prin care numai vor putea să se îndeletnicească în meserii şi negoţuri, şi prin care vor fi apăraţi de ori ce havalea din partea statului, atît pentru însuşi, cît şi pentru slugile lor, dobîndind către acestea şi drepturi mai întinse în soţietăţi ca o clasă neguţătorească ce este o parte din cele mai însemnătoare a soţietăţii, atunci se vor arăta cu asemenea cerere la ocîrmuirile judeţelor, ca după cercetările ce să va face şi după dezlegările ce să va da de la Visterie, unii ca aceştia să fie scoşi din cei de rînd băjenari plugari şi muncitori şi aşăzaţi între patentari.

Anul 1834, Sep. 20

Marele Vornic din lăuntru Gheorghe Filipescul

Marele Vistier Alexandru Nenciulescul

Secretarul statului Gheorghe Bibescul¹⁸

УСТАНОВЛЕНИЯ БОЛГАРСКИХ ПОСЕЛЕНЦЕВ В 1830 г.

РЕЗЮМЕ

Переселение болгар на север от Дуная представляет собой явление, начавшееся сейчас же после того, как Болгария попала под оттоманское владычество, и продолжается до ее освобождения в ходе войны 1877—1878 гг.

Это переселение принимает массовый характер во второй половине XVIII века и в первой половине XIX века вследствие различных причин, из которых самыми важными являются: грабежи кирджалиев, развитие торговли и, в особенности, русско-турецкие войны.

До начала этих войн, во время них и, в особенности, заодно с уходом русских войск после заключения мирных договоров, болгарское население переходило в большом количестве на Румынские земли или в Бессарабию.

Расселение этих людских масс, представляло собой иногда серьезную проблему для румынских властей.

После русско-турецкой войны 1806—1812 гг. были предприняты различные меры для оказания помощи болгарским эмигрантам, но эти меры не носят организованного характера. Дело не доходило до создания какого-либо Статута.

¹⁸ Arh. St. Buc., Ad-tive noi, Vistieria, 203/1831, f. 329—32.

Начало организованному расселению было положено после русско-турецкой войны 1828—29 гг., благодаря вмешательству Александра Павловича, « депутата болгар » в Румынских землях, а также благодаря поддержке, оказанной генералом Киселевым.

Первый Статут был выработан в Молдове в июне 1830 года .

По его образцу был создан Статут и в Мунтении в августе 1830 года.

Предусматривалось: полное освобождение от всяких налогов в продолжение первых трех лет и обложение налогами в половинном размере в последующие семь лет, взамен некоторых обязанностей.

Статут, выработанный в Молдове, более подробен, нежели Статут, изданный в Мунтении.

В нем содержатся подробные условия поселения колонистов на помещичьих и монастырских землях, а также условия поселения купцов и ремесленников в городах.

В то же время указываются и обязанности колонистов, в связи с чем во многих случаях уточняется количество рабочих дней для выполнения различных сельско-хозяйственных работ.

Подобные уточнения не находятся в Статуте по поселениях, выработанном в Мунтении.

Статут поселенцев-болгар Мунтении состоит из 3-х частей: из Положения о крестьянах, выработанном в августе 1830 года, Привелегий лицам, желающим основать новые города и местечки, какие, например, были предоставлены выходцам из болгарского города Сливена в Берясе в ноябре 1830 года, и из « Извещения », регулирующего способ уплаты колонистам после трехлетнего их поселения половины налогов в продолжение последующих семи лет.

По сравнению с положением румынских крестьян, болгарские колонисты были поставлены в условия значительно лучшие, так как им были предоставлены многие льготы.

Это привело к тому, что многие болгарские эмигранты, осевшие в городах, вскоре достигли такого материального положения, которое позволило им содействовать борьбе за политическое и культурное возрождение, а также за независимость болгарского народа.